

УДК 330.5:336.71

Г. С. Мазур,
аспірант, Київський національний торговельно-економічний університет

ОЦІНКА ВПЛИВУ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРОВЕДЕННЯ СЦЕНАРНОГО АНАЛІЗУ

У статті проведено кількісну оцінку впливу динаміки 2007—2011 рр. реального ВВП, промислового виробництва, реальних доходів населення та інфляції на динаміку сукупних активів, зобов'язань, заборгованості, резервів, інших результатів діяльності банків України. Розроблено рекомендації щодо антикризового управління банківською діяльністю в посткризовий період. Сформовано передумови, статистичну базу для проведення сценарного аналізу та прогнозування розвитку банківської сфери.

Assessment of the impact dynamics of 2007—2011, real GDP, industrial production, real wages and inflation dynamics of total assets, liabilities, debt, reserves and other results of Ukrainian banks investigated in the article. A recommendation for improving the efficiency of banking in post-crisis period is developed. Background and statistical framework for scenario analysis and forecasting of the banking sector formed.

Ключові слова: оцінка, темп росту, фактор, результат, вплив, динаміка, банки, банківська діяльність, зростання, скорочення, розвиток.

Key words: assessment, rate of growth, factor, result, impact, dynamics, banks, banking, growth, reduction, development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У США світова фінансова криза 2008—2009 рр. фактично розпочалася з банкрутства і тотальних втрат ліквідності, платоспроможності, стійкості іпотечних банків, що мало відображення у падінні біржових індексів усіх фондових ринків світу. Для економіки України криза спочатку мала руйнівний вплив на скорочення збуту і виробництва продукції промисловості, будівництва, девальвацію національної грошової одиниці, катастрофічне зниження біржових індексів і капіталізації фондового ринку, зменшення доходів населення тощо. Унаслідок цього розпочалися кризові процеси у банківській системі, зокрема, скорочення обсягів кредитування, зростання зобов'язань за виплатами достроково розірваних депозитних договорів, що спричинило погіршення ліквідності та стійкості банківських установ. Ми вважаємо, що рецесія національної економіки стала причиною банківської кризи 2008—2009 рр. в Україні. Тому доцільно дослідити вплив макроекономічних показників на розвиток банківської системи України, що стане передумовою проведення сценарного аналізу для забезпечення підвалин реалізації антикризового управління банківською діяльністю. При цьому методика сценарного аналізу, як макроінструмента антикризового управління, полягає у прогнозуванні результатів банківської діяльності з урахуванням спекулятивного (подвійного) характеру впливу ризику на банківську систему. З одного боку береться руйнівна дія ризику, що спричинить скорочення росту показників і формується песимістичний сценарій, з іншого — позитивний вплив, результатом якого буде прискорення росту показників і формується оптимістичний сценарій. Реалістичний сценарій відповідатиме прогнозу, зробленому за нейтрального впли-

ву ризику, який розробляється з урахуванням тенденцій минулих років.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Дослідженню причин і наслідків світової фінансової кризи в цілому та банківської кризи в Україні зокрема присвячено праці багатьох науковців. У контексті нашого дослідження виокремимо кандидатські дисертації В. Джуля [1], О. Іщенко [2] та Л. Петик [3], в яких досліджуються проблеми антикризового управління в банківському секторі України, вдосконалення санації банків, методів подолання банківських криз тощо. У публікаціях таких авторів, як А. Арістова [4], О. Барановський [5], Я. Грудзевич [6], М. Ігнатенко [7], В. Коваленко [8] пропонується вирішення проблем подолання наслідків світової фінансової кризи та покращення антикризового управління банківською діяльністю в Україні, а Л. Лаєвен і Ф. Валенсія [9] — у світі. Проте у зазначених працях не приділяється достатньої уваги кількісній оцінці впливу макроекономічних показників на показники діяльності банків в Україні.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Головна мета статті полягає у проведенні кількісної оцінки впливу зміни динаміки показників національної економіки на динаміку результатів банківської діяльності в Україні для виокремлення головних факторів впливу та методичного за-

Таблиця 1. Динаміка індексів основних макроекономічних показників (у % до попереднього року)

Найменування показника	Значення показника за роками					Зміни 2011 р., порівняно з 2007 р.
	2007	2008	2009	2010	2011	
1. ВВП у цінах попереднього року (X ₁)	107,9	102,3	85,2	104,1	105,2	-2,7
2. Доходи населення (X ₂)	132,0	135,7	105,8	123,1	113,6	-18,4
3. Продукція промисловості (X ₃)	107,6	94,8	78,1	111,2	107,6	-
8. Індекс споживчих цін (X ₄)	116,6	122,3	112,3	109,1	104,6	-12,0
5. Індекс цін виробників промислової продукції (X ₅)	123,3	123,0	114,3	118,7	114,2	-9,1

Джерело: сформовано та проведено розрахунки на основі [10, с. 22—23].

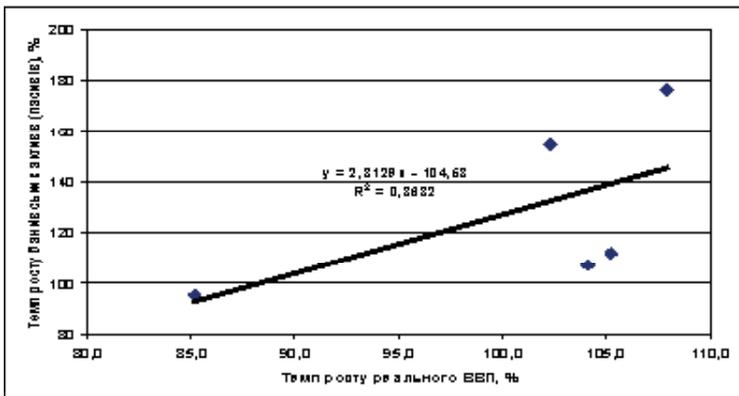

Рис. 1. Модель залежності динаміки активів банків від динаміки реального ВВП

безпечення сценарного аналізу в антикризовому управлінні банківською сферою в посткризовий період.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

В економічній теорії циклічність національної економіки розглядається як явище безумовне, що є основою розвитку ринкової економіки. Власне, кон'юнктурні коливання є вирішальним фактором економічного зростання. Тому, проводячи аналіз впливу стану національної економіки на діяльність банківської системи, насамперед, потрібно визначитися з макроекономічними показниками, що будуть взяті факторами.

На нашу думку, серед основних соціально-економічних показників, наведених у [10, с. 22—23], найбільший вплив на банківську діяльність чинять наступні:

- валовий внутрішній продукт (ВВП) як основний показник розвитку національної економіки;

Таблиця 2. Динаміка показників діяльності банків України за 2007—2011 рр. (темп росту у % до попереднього року)

Найменування показника	Значення показника за роками					Зміни 2011 р., порівняно з 2007 р.
	2007	2008	2009	2010	2011	
1. Активи (пасиви) банків (Y ₁)	176,2	154,5	95,1	107,0	111,9	-64,3
2. Кредити надані (Y ₂)	180,2	163,2	94,3	101,0	109,3	-70,9
3. Довгострокові кредити (Y ₃)	185,7	173,9	87,0	95,1	101,5	-84,2
4. Прострочена заборгованість за кредитами (Y ₄)	142,7	283,4	388,2	121,3	93,4	-49,3
5. Резерви під активні операції банків (Y ₅)	151,9	239,8	252,9	121,6	106,1	-45,8
6. Власний капітал банків (Y ₆)	163,5	171,4	96,6	119,6	112,9	-50,6
7. Зобов'язання банків (Y ₇)	178,0	152,3	94,8	105,1	111,7	-66,3
8. Регулятивний капітал банків (Y ₈)	175,6	170,3	110,3	118,5	110,9	-64,7
9. Доходи банків (Y ₉)	163,7	179,8	116,7	95,7	104,3	-59,4
10. Витрати банків (Y ₁₀)	164,2	187,2	157,4	82,6	100,4	-63,8

Джерело: сформовано та проведено розрахунки на основі [11].

— доходи населення як важливий фактор споживчого кредитування;

— промислове виробництво як чинник кредитування юридичних осіб, особливо довгострокового;

— інфляція як фактор зниження купівельної спроможності національної грошової одиниці та макроекономічний "індикатор" результатів банківської діяльності.

Є підстави вважати, що аналіз залежності динаміки (темрів року) результатів діяльності банківської системи від динаміки макроекономічних показників дасть кращі результати, порівняно з залежностями, в яких взято абсолютні значення факторних і результативних ознак. Це пов'язано з приведенням усіх показників до спільної одиниці вимірювання — процента (табл. 1).

З даних табл. 1 видно, що за результатами 2009 року, порівняно з 2008 роком, відбулося скорочення промислового виробництва на 22%, реального ВВП — на 15%, натомість як споживчі ціни зросли на 12%, а ціни виробників промислової продукції — на 14%. 2010—2011 рр. стали періодом подолання кризових процесів, що підтверджує прискорення зростання за першими трьома показниками та сповільнення за останніми двома. У табл. 1 кожному фактору присвоєно позначення X_n (n = 1, 5) з метою спрощення процесу моделювання.

Наступний етап розробки економіко-математичної моделі залежності результатів банківської діяльності від показників розвитку економіки полягає у завершенні формування статистичної сукупності шляхом відбору результативних показників. Залежними змінними у моделі візьмемо щорічні темпи росту за 2007—2011 рр. таких показників як: валюта балансу банків, обсяг наданих кредитів, обсяг наданих довгострокових кредитів, прострочена заборгованість за кредитами, резерви під активні операції банків, власний банківський капітал, регулятивний капітал, зобов'язання банків, банківські доходи та банківські витрати (табл. 2). Аналогічно кожному результату присвоїмо позначення Y_n (n = 1, 11).

Дані табл. 2 ілюструють значне сповільнення темів росту показників банківської діяльності у 2011 році, порівняно з 2007 роком. Так, найбільше скоротився обсяг виданих довгострокових кредитів — на 84%, кредитного портфеля — на 71%, банківських зобов'язань — на 66%.

Скорочення приросту досліджуваних результатів діяльності банківської системи України відбулося внаслідок світової фінансової кризи, яка зумовила у 2009 році, порівняно з 2008 роком, збільшення простроченої заборгованості з кредитами у 4 рази, зменшення активів банків на 5%, наданих кредитів — на 6%, у тому числі довгострокових — на 13%, банківського капіталу — на 4%, зобов'язань банків — на 5%. У зв'язку з цим збільшилися витрати банківської діяльності на 57% і банки змушені були збільшити обсяг регулятивного капіталу на 10% та сформувати обсяг резервів під активні операції в 2,5 рази більший, у 2009 р.

порівняно з 2008 р.

Після формування статистичної сукупності перейдемо безпосередньо до моделювання залежностей динаміки результатів банківської діяльності від динаміки макроекономічних показників. Для цього необхідно засобами MS Excel побудувати графіки кожної пари відповідних факторної і результативної ознак. Наприклад, графік залежності динаміки обсягу банківських активів (Y_1) від динаміки реального ВВП (X_1) матиме вигляд (рис. 1).

На рис. 1 показано лінійну залежність щорічного темпу росту банківських активів (пасивів) від щорічного темпу росту реального ВВП. Згідно рівняння тренду банківські активи (пасиви) зростають на 2,3% при збільшенні обсягу реального ВВП на 1%. При цьому динаміка обсягу банківських активів (пасивів) на 36% залежить від динаміки реального ВВП, що є недостатнім з огляду на вимоги до економіко-статистичного моделювання, згідно яких модель вважається адекватною і наближеною до реальності, якщо коефіцієнт детермінації $R^2 > 0,5$, тобто вплив фактора на результат має перевищувати 50%. Аналогічно отримаємо залежності щодо решти комбінацій і коефіцієнти детермінації зведемо у табл. 3.

Дані табл. 3 інформують про те, що динаміка індексу цін виробників промислової продукції чинить найбільший вплив на динаміку п'яти показників розвитку банківської системи України, зокрема: обсяг банківських активів (пасивів) ($R^2 = 0,803$), обсяг наданих кредитів ($R^2 = 0,797$), обсяг довгострокових кредитів ($R^2 = 0,824$), банківські зобов'язання ($R^2 = 0,777$) та регулятивний капітал банків ($R^2 = 0,899$). За результатами моделювання виявилось також, що найбільший вплив на доходи ($R^2 = 0,855$) і витрати ($R^2 = 0,774$) банків чинить індекс споживчих цін; на прострочену заборгованість за кредитами ($R^2 = 0,946$) та резерви під активні операції банків ($R^2 = 0,811$) — індекс промислового виробництва. Динаміка доходів населення найбільше впливає на розвиток власного капіталу банків ($R^2 = 0,925$).

Для формування трьох сценаріїв при прогнозуванні показників банківської діяльності в системі антикризового управління візьмемо для кожної результативної ознаки три рівняння її залежності від аналізованих факторних ознак, провівши відбір за найбільшими значеннями коефіцієнта парної детермінації. Отримані рівняння регресії у табл. 3 виділено напівжирним шрифтом. Дані залежності стануть основою для сценарного аналізу розвитку банківської системи України, зведемо їх у табл. 4.

На основі отриманих залежностей табл. 4 можна отримати статистично обґрунтований прогноз розвитку банківської системи України на 2012 рік з урахуванням офіційних прогнозів макроекономічних показників. Підставляючи замість відповідного X_n прогнозне значення, отримуємо значення Y_n . Параметр біля X_n одночасно виступає коефіцієнтом еластичності і показує, на скільки процентів зміниться результат при зміні фактору на 1%. З даних табл. 4 видно, що найвищого значення набуває додатна еластичність динаміки довгострокового кредитного портфеля за індексом цін виробників промислової продукції, оскільки при зростанні індексу цін виробників продукції промисловості на 1% обсяг довгострокового банківського кредитування може збільшитися на 9,6%. Найнижче значення від'ємної еластичності зафіксоване в моделі залежності динаміки простроченої заборгованості за кредитами від

Таблиця 3. Матриця коефіцієнтів парної детермінації моделей залежності динаміки результатів банківської діяльності від динаміки макроекономічних показників

	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5
Y_1	0,3632	0,7431	0,0976	0,4886	0,8028
Y_2	0,2999	0,7337	0,0561	0,5609	0,7966
Y_3	0,2744	0,7640	0,0420	0,6224	0,8241
Y_4	0,7589	0,0713	0,9463	0,2299	0,0128
Y_5	0,5168	0,0006	0,8114	0,4587	0,0134
Y_6	0,3578	0,9247	0,0859	0,6355	0,9044
Y_7	0,3571	0,7093	0,0969	0,4644	0,7770
Y_8	0,2254	0,8055	0,0277	0,7151	0,8987
Y_9	0,0472	0,5720	0,0200	0,8549	0,6641
Y_{10}	0,0589	0,1551	0,3233	0,7743	0,2740

Джерело: розрахунки автора із використанням засобів MS Excel.

Таблиця 4. Рівняння парної регресії залежності динаміки результатів банківської діяльності від динаміки макроекономічних показників України

Найменування показника	Рівняння парної регресії
1. Темп росту активів (пасивів) банків (Y_1)	$Y_1 = 2,396 X_2 - 163,5$ $Y_1 = 3,555 X_4 - 272,7$ $Y_1 = 6,976 X_5 - 699,1$
2. Темп росту кредитів наданих (Y_2)	$Y_2 = 2,697 X_2 - 199,5$ $Y_2 = 4,315 X_4 - 358,0$ $Y_2 = 7,872 X_5 - 804,8$
3. Темп росту довгострокових кредитів (Y_3)	$Y_3 = 3,307 X_2 - 274,9$ $Y_3 = 5,462 X_4 - 488,4$ $Y_3 = 9,619 X_5 - 1013,2$
4. Темп росту простроченої заборгованості за кредитами (Y_4)	$Y_4 = -1,2112 X_1 + 1428,3$ $Y_4 = -8,934 X_3 + 1098,0$ $Y_4 = 8,834 X_4 - 792,3$
5. Темп росту резервів під активні операції банків (Y_5)	$Y_5 = -5,399 X_1 + 719,5$ $Y_5 = -4,469 X_3 + 620,7$ $Y_5 = 6,741 X_4 - 587,2$
6. Темп росту власного капіталу банків (Y_6)	$Y_6 = 2,532 X_2 - 176,3$ $Y_6 = 3,842 X_4 - 301,3$ $Y_6 = 7,015 X_5 - 699,9$
7. Темп росту зобов'язань банків (Y_7)	$Y_7 = 2,384 X_2 - 162,5$ $Y_7 = 3,530 X_4 - 270,4$ $Y_7 = 6,989 X_5 - 701,2$
8. Темп росту регулятивного капіталу банків (Y_8)	$Y_8 = 2,370 X_2 - 152,1$ $Y_8 = 4,086 X_4 - 324,5$ $Y_8 = 7,011 X_5 - 695,1$
9. Темп росту доходів банків (Y_9)	$Y_9 = 2,271 X_2 - 145,1$ $Y_9 = 5,081 X_4 - 442,0$ $Y_9 = 6,855 X_5 - 681,7$
10. Темп росту витрат банків (Y_{10})	$Y_{10} = -1,856 X_3 + 323,7$ $Y_{10} = 5,763 X_4 - 512,7$ $Y_{10} = 5,248 X_5 - 484,5$

Джерело: розрахунки автора із використанням засобів MS

індексу промислового виробництва — зростання фактору на 1% може призвести до зменшення результату на 9%.

За допомогою розроблених лінійних моделей та на основі офіційних прогнозів експертів щодо зміни досліджуваних макроекономічних показників, темпи приросту на кінець 2012 року яких складуть: реального ВВП — +3,6% [12], промислового виробництва — +1,5% [13], реальних доходів населення — +12% [14], індексу споживчих цін — +3,3% [12], індексу цін виробників продукції промисловості — +7,9% [12], зробимо сценарний прогноз розвитку банківської системи України на 2012 рік, підставивши замість X_n у формули відповідні прогнозні значення (табл. 5).

У табл. 5 реалістичний прогноз відповідає найбільшому (у випадку динаміки простроченої заборгованості за кредитами, резервів під активні операції та банківських витрат — найменшому) значенню показника, а песимістичний

прогноз відповідає найменшому (найбільшому) значенню відповідних показників. Таким чином, на основі побудованих лінійних залежностей динаміки результатів банківської діяльності від динаміки макроекономічних показників отримано результати сценарного аналізу, наведені у табл. 5.

З даних табл. 5 видно, що за реалістичним сценарієм у 2012 р. обсяг банківських активів може зменшитися на 20%, кредитного портфелю — на 16%, власного капіталу — на 19%, зобов'язань — на 20%, регулятивного капіталу — на 11%, доходів і витрат — на 17%. При цьому прострочена заборгованість за кредитами та резерви під активні операції банків можуть збільшитися на 20%. Згідно оптимістичного сценарію динаміка показників також негативна, але коливається в межах -18% (скорочення витрат) до -2% (зменшення обсягу регулятивного капіталу). За песимістичним сценарієм максимальне скорочення відповідає обсягу довгострокових кредитів -75%, а мінімальне — обсягу регулятивного капіталу -39%. При цьому витрати можуть зрости на 16%, резерви під активні операції банків — на 60%, прострочена заборгованість за кредитами — на 74%.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Отже, в результаті проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

- по-перше, передумовою проведення сценарного аналізу є дослідження впливу динаміки макроекономічних показників на динаміку результатів банківської діяльності;
- по-друге, у результаті застосування методичного підходу щодо розробки сценаріїв розвитку банківської системи, в основу якого було закладено застосування лінійних моделей, у 2012 році було отримано скорочення більшості показників, порівняно з 2011 роком, що не зовсім відповідає дійсності, оскільки 2012 рік, як і попередні два, є посткризовими, з позитивною макроекономічною динамікою;
- по-третьє, побудова нелінійних залежностей динаміки результатів банківської діяльності від динаміки макроекономічних показників, на нашу думку, підвищить точність прогнозу та якість результатів сценарного аналізу в системі антикризового управління банками;
- по-четверте, сценарний аналіз варто доповнити трендовим аналізом, що дасть змогу побудувати сценарії розвитку банківської системи України на основі довірчих інтервалів та підвищить ймовірність точного прогнозу;
- по-п'яте, для розробки більш точних прогнозів варто також взяти довший часовий лаг, наприклад, з 2000 до 2011 року, в результаті чого було б отримано статистично якісніші моделі, що стане перспективою подальших досліджень автора.

Література:

1. Джулай В.О. Антикризове управління в банківському секторі економіки України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / В.О. Джулай; Ун-т банк. справи Нац. банку України (м. Київ). — К., 2011. — 20 с.

2. Іщенко О.В. Фінансовий механізм санації банків та шляхи його вдосконалення: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / О.В. Іщенко; Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. — К., 2010. — 20 с.

Таблиця 5. Прогноз показників банківської діяльності на 2012 рік за результатами сценарного аналізу, %

Найменування показника	2011 рік	Прогноз на 2012 рік		
		Оптимістичний	Реалістичний	Песимістичний
1. Темп росту активів (пасивів) банків	111,9	94,5	79,7	53,6
2. Темп росту кредитів наданок	109,3	87,7	74,2	44,6
3. Темп росту довгострокових кредитів	101,5	75,8	60,8	24,7
4. Темп росту простроченої заборгованості за кредитами	93,4	97,4	120,3	173,5
5. Темп росту резервів під активні операції банків	106,1	109,1	120,2	160,2
6. Темп росту власного капіталу банків	112,9	95,6	80,7	57,0
7. Темп росту зобов'язань банків	111,7	94,2	79,5	52,9
8. Темп росту регулятивного капіталу банків	110,9	97,6	88,5	61,4
9. Темп росту доходів банків	104,3	85,4	82,9	58,0
10. Темп росту витрат банків	100,4	81,8	82,6	115,8

Джерело: власні розрахунки автора.

3. Петик Л.О. Банківські кризи та методи їх подолання: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / Л.О. Петик; Львів. держ. фін. акад. — Л., 2011. — 20 с.

4. Арістова А. Інструментарій державного антикризового управління у банківському секторі / А. Арістова, Г. Мазур // Вісник КНТЕУ. — 2010. — № 2/2010. — С. 88—102.

5. Барановський О. Проблемні банки: виявлення й лікування / О. Барановський // Вісник Національного банку України. — 2009. — № 11. — С. 18—31.

6. Грудзевич Я.В. Управління фінансовою стабільністю банківської системи в умовах кризи / Я.В. Грудзевич, Ю.П. Табачук // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: [збірник наукових праць]. — 2012. — № 1(12)2012. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2012_1/part1/42.pdf.

7. Ігнатенко М. Оцінка впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи України / М. Ігнатенко // Вісник Української академії банківської справи. — 2009. — № 2. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VUABS/2009_2/27.2.12.pdf.

8. Коваленко В.В. Банківська криза та інструменти антикризового управління // В.В. Коваленко, О.Г. Коренєва, О.В. Крухмаль // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 2(92). — С. 144—150.

9. Laeven L. Systemic Banking Crises: a New Database / L. Laeven, F. Valencia // IMF Working Paper. — 2008. — # 224. — 78 p.

10. Україна у цифрах 2011: [статистичний збірник] / За редакцією О.Г. Осауленка; Державна служба статистики України. — К., 2012. — 250 с.

11. Основні показники діяльності банків України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

12. Експерти знизили прогноз зростання ВВП України в 2012 р. до 2,3%. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/v-minekonomrazvitiya-snizili-prognoz-rosta-vvp-ukrainy-1308201214000/>.

13. Експерти прогнозують зростання промисловництва в Україні у 2012 році на 1,5%. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://economics.unian.net/rus/detail/132158>.

14. НБУ відзначає зростання доходів населення на 12-13%. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~1/2012/08/17/285908>.

Стаття надійшла до редакції 03.09.2012 р.